

№ 47 (352)
Снежань 2010 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

☞ **Інтэрнэт-прастора:
сайт пра Брэстчыну –**

стар. 2

☞ **Асоба ў краязнаўстве:
«польскі кавалер»
Шалахоўскі –**

стар. 3

☞ **Радавод: з працавітай
заможнай сям'і –**

стар. 5

На тым тыдні...

✓ **2 снежня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася выстаўка «Прага спазнання і асэнсавання», прысвечаная 80-годдзю пісьменніка, літаратуразнаўцы, крытыка і перакладчыка Міколы Арочкі, на якой прадстаўлена больш за 120 дакументаў. Нагадаем, што ён – аўтар зборнікаў «У птушынай вёсцы», «Матчына жыта», «Падземныя замкі», драматычных паэмаў «Курганне. Крэва», «Судны дзень Скарыны». Творы пісьменніка перакладзены на рускую, украінскую, англійскую і іншыя мовы свету. Сам ён перакладаў вершы А. Пракоф'ева, Яніса Райніса, У. Бранеўскага, Дж. Байрана і іншых паэтаў. Доўжыцца будзе выстаўка па 22 снежня.

✓ У Літаратурным музеі Максіма Багдановіча з нагоды 119-годдзя класіка **9 снежня** прайшоў шэраг святочных мерапрыемстваў. У літаратурна-мастацкай імпрэзе «Светлыя згадкі...» бралі ўдзел вядомыя дзеячы культуры – Васіль Зуёнак, Навум Гальпяровіч, Уладзімір Гілеп, Анатоль Бутэвіч, Сяргей Панізьнік, Алесь Камоцкі ды іншыя.

У гэты ж дзень прайшло адкрыццё выстаўкі «**Пяць месяцаў жыцця Максіма Багдановіча**», што апавадае пра амаль паўгадовыя жыццё і працу маладога паэта ў Мінску, у таварыстве дапамогі ахвярам вайны. Прадстаўленыя фрагменты з экспазіцыі філіяла музея Багдановіча «Беларуская хатка» – фотаздымкі, лісты, прадметы побыту.

10 снежня ў музеі прайшлі чытанні «**Максім Багдановіч і яго акружэнне на хвалях Першай сусветнай вайны**», прысвечаныя 95-годдзю стварэння Беларускага таварыства па дапамозе пацярпелым ад вайны. Бралі ўдзел навукоўцы, архівісты Віталь Скалабан, Валянцін Мазец ды іншыя.

✓ **11 снежня** ў сядзібе Таварыства беларускай мовы прайшла **вечарына Алеся Петрашкевіча**, пісьменніка, дзеяча беларускай культуры, прымаркаваная да ягонага 80-годдзя. Імпрэза адбылася ў межах кампаніі «Будзьма».

Румлёва — парк і сядзіба

Спадчына ў небяспецы

Добраўпарадкаванне – значыць вынішчэнне?

У Гродне з сярэдзіны лістапада распачатая інтэнсіўная праца па «добраўпарадкаванні» лесапарку «Румлёва». Па сутнасці, гэта санкцыянаванае знішчэнне ўнікальнага прыроднага аб'екта, які з 1993 г. мае статус помніка прыроды мясцовага значэння. Лесапарк вядомы сваім гістарычным мінулым і багатаю біялагічнай разнастайнасцю. Тут сустракаюцца віды раслінаў і жывёлаў, што занесены ў Чырвоную кнігу Рэспублікі Беларусь. Пра лесапарк «Румлёва» можна прачытаць у кнізе гродзенскіх аўтараў «Экалагічныя экскурсіі па лесапарку Румлёва».

Цяпер у паркавай частцы Румлёва высакаюць практычна ўсё падлесак, што складаецца з маладога падросту каштоўных пародаў (вяз, ясьень, дуб, клён, граб, каштан ды інш.) і кустоўя (чаромха, бузіна, глог, брусніца ды інш.). Нягледзячы на невялікую тэрыторыю, расчышчаюцца ад раслінаў дарогі шырынёю больш за 3 метры. Цяжкай тэхнікай разбураецца травяністае покрыва – унікальная калекцыя румлеўскіх «падснежнікаў» (пралеска, хахлатка, ветраніца, медуница ды інш.). Вынішчэнне падлеску пацягне за сабою значнае збыдненне відаў птушак, бо многія пецыныя птушкі Румлёва ладзяць гнёзды ў падросце і кустоўі (заранка, аўсянка, канаплянка, пеначкі, слаўкі ды інш.).

Тым часам не вырашаецца асноўная задача – ажыццяўленне кантролю за выкананнем правілаў утрымання помніка прыроды, ахова і пагуляванне лесапарку. Адбываецца грубае і экалагічна бязглуздае ўмяшальніцтва ў структуру гарманічнага і ўнікальнага біягеацэноза Румлёва. Пад лозунгам «добраўпарадкавання» ажыццяўляецца знішчэнне нацыянальнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь.

Чаму не быў надрукаваны праект «добраўпарадкавання», не праведзенае грамадскае абмеркаванне? Хто быў навуковым кансультам праекта і ці ўвогуле праводзіліся кансультацыі са спецыялістамі-біёлагамі і гісторыкамі? Хто з гродзенскіх экалагаў здзейсніў службовае злучэнне, калі падпісаў узгадненне такога праекта? Ці існуе на дадзеным этапе паўнаважныя згоды, аформлены паводле ўсіх правілаў, праект?

Можна моўчкі назіраць за працэсам знішчэння Румлёва і думаць, што ўсё адно ад нас нічога не залежыць. Але ж «бойцеся абыхавых: з іх маўклівае згоды робяцца ўсе злачынствы на свеце».

Займаюцца праблемамі захавання парку пенсіянеры пад кіраўніцтвам былой настаўніцы біялогіі гімназіі № 1 г. Гродна.

Паважаныя калегі! Просім лобой дапамогі ў кансультаванні і, па магчымасці, удзелу.

Супрацоўніца «Краязнаўчай газеты» Наталля Купрэвіч, якая доўгі час працавала ў Міністэрстве прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Рэспублікі Беларусь, параіла: «Разгляд Вашага пытання ўваходзіць у кампетэнцыю органаў Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, таму Вам неабходна, па-першае, звярнуцца з пісьмовай заявай у Гродзенскую інспекцыю прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя. Варта таксама накіраваць электронны варыянт ліста ў г. Мінск, у Мінпрыроды. Толькі рабіць тое трэба хутка, бо важны кожны дзень». З улікам апошняга, сп. Купрэвіч пазваніла ініцыятару абароны лесапарку і выказала парадзі.

Падобны алгарытм дзеянняў можа быць скарыстаны і ў іншых рэгіёнах дзеля абароны таго ці іншага помніка – прыроды, архітэктуры (у гэтым выпадку звяртайцеся ў Міністэрства культуры) і да т.п.

Краязнаўчая
падпісныя ўдзелы:
новытэуальны - 63320, вєдамасны - 633202

На сучасных носбітах

Сайт пра Брэстчыну

Мінуўшына кожнага рэгіёну багатая на свае загадкі, таямніцы ды нечаканыя адкрыцці. Свае адкрыцці краязнаўцы друкуюць на старонках газет і часопісаў, пішуць і выдаюць кнігі. Апошнім часам краязнаўцы ўсё часцей паслугоўваюцца інтэрнэтам. Нядаўна свой сайт з'явіўся ў краязнаўцаў Брэстчыны. Ці ведаеце вы, што бацька першага прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі Усевалада Ігнатэўскага быў святаром у Быцені Івацэвіцкага раёна? Ці читалі вы калі-небудзь успаміны аб нямецкай акупацыі часоў Першай сусветнай вайны? Ці чулі вы легенды палаца Пуслоўскіх у Косаве? Ці шмат вы ведаеце пра падзеі паўстання 1863 года на Брэстчыне?

На гэтыя ды іншыя пытанні вы знойдзеце адказы на краязнаўчым сайце «Рэха Берасцейшчыны», які нядаўна пачаў працу. Ён размешчаны на адрасе <http://rehaby.info>. На ім прадстаўлена інфармацыя гістарычнага, культурнага, турыстычнага характару, тут ёсць бібліятэка электронных выданняў, прысвечаных Брэстчыне, ствараецца фотагалерэя і форум.

Як паведаміў рэдактар сайта, гісторык Павел Дайлід, «*ідея стварэння краязнаўчага сайта "Рэха Берасцейшчыны" з'явілася пасля выхаду трэцяга нумара аднайменнага бюлетэня. Разуменьчы, што папярковы бюлетэнь "Рэха Берасцейшчыны" не можа змясціць шырокі спектр краязнаўчай інфармацыі краю і, з-за абмежаванасці свайго накладу, не можа быць даступны многім патэнцыйным чытачам, паўстала жаданне стварыць яго электронную версію.*

Сайт «Рэха Берасцейшчыны» з'яўляецца вынікам працы краязнаўцаў, гісторыкаў, аматараў турызму і іншых зацікаўленых асобаў Брэсцкай вобласці. Як паведамляецца на сайце, любы ахвочы можа прапанаваць свае артыкулы, фотаздымкі, іншыя матэрыялы дзеля павышэння папулярнасці краязнаўства сярод жыхароў Брэстчыны.

Сайт створаны пры падтрымцы інфармацыйна-кансалтынгавай установы «Агенцтва рэгіянальнага развіцця "Дзедзіч"».

Ул. інфарм.

Чарговыя адведзіны і чарговая аповесць

Напрыканцы года, перад каліцкім святам Божага Нараджэння польскі пісьменнік Рышард Курыльчык у некалькіх месцах беларускай сталіцы прадставіў сваю чарговую кнігу, выдзёную па-беларуску, – аповесць «Нязломны з Назарэта». (У мінулым нумары мы падалі кароткія звесткі пра літаратара, нашага земляка з Мёршчыны.) Нашыя карэспандэнты пабылі на дзвюх імпрэзах.

У бібліятэку № 1 імя Л. Талстога ў асноўным сабралася моладзь, навучэнцы каледжа электронікі. На сустрэчу прыйшлі і выступілі аўтар аповесці «Нязломны з Назарэта», яе перакладчык Анатоль Бутэвіч і пісьменнік, зямляк аўтара Сяргей Панізьнік.

Перш пра свайго калегу распавёў А. Бутэвіч – як пазнаёміўся з пісьменнікам, што прываблівае ў ягоных кнігах, спыніўся на паралелях з сваёй творчасцю. Прыкладам, нядаўна выйшла ягоная аповесць «Каралева не здраджвала каралю» пра Ягайлу; і Курыльчык падзяліўся планами на аповесць пра часы Ягайлы і заснавання роду Ягелонаў.

Пра сваю цікавасць да гісторыі і працу на электростанцыях розных краінаў распавёў Р. Курыльчык. Потым прысутныя задалі яму пытанні, як у адным чалавеку сумяшчаюцца такія розныя заняткі.

– Калі я бяруся за нейкую кнігу, я павінен усё ведаць пра той час, пра грамадскую думку і

палітычную сітуацыю, пра настроі людзей... – дзеліцца пісьменнік. – Калі было патрэбна, я вывучаў арамейскую мову, каб чытаць адпаведныя крыніцы па пэўным пытанні. І падрыхтоўка да напісання можа цягнуцца дзесяць гадоў. Але затое я ведаю самыя розныя драбніцы. Кнігі ж мае, як вы бачыце, невялікія. Бо я арыентуюся на сучаснага маладога чытача. Вам жа чым карацей напісана, тым лепей, ці не так? – звярнуўся да моладзі сп. Рышард. – Чытаць «Вайну і мір» у чатырох тамах наўрад ці кожны будзе. А вось каб было ўсё выкладзена на некалькіх старонках, а лепей на адной-дзвюх... Каб напісаць каротка, сапраўды трэба ведаць усё дасканальна.

Цікава, што і прысутныя не заставаліся абыякавымі. Пытанні былі і пра творчасць Курыльчыка, і пра ягоную працу

інжынерам-энергетыкам, і прасям'ю пісьменніка, пра тое, кім сябе той пачувае (беларусам ці палякам), нават – чаго больш у атамнай энергетыцы: добра ці зла.

Зямляк з Мёршчыны С. Панізьнік прывітаў калегу-пісьменніка вершам-прысвячэннем:

Чарговыя адведзіны хлапчыны з вёскі Дзедзіна: Ян Рышард, пан Курыльчык смакуе хлеба скрыльчык з павяту Браслаўскага, – бо там Радзіма снегу, «Славянскага світанку» і дзісенскага вечара... Акрайчык хлеба – лечыва, а моцных зёлак шклянка згадае: дзеці Дзедзіна (дзе з росамі палянка) у ростані уплечены. Бо там у вырай з вільчыка узнесліся Курыльчыкі. І вось ён зноў спатканы, прыняты ў наш хаўрус апошні з магіканай і польскі беларус у Рэчы Паспалітай. Курыльчык знакаміты! Яго цяплом сагрэты «Нязломны з Назарэта». І нашы сэрцы цешацца, бо дзедзінская сцэжыца не абарвеца ў золь: Бутэвіч Анатоль – нязбытны пабрацім – адолее ён далі ўсе і мы яшчэ ўчытаемся у Ваш Ерусалім.

У нядзелю прадстаўленне новай кнігі прайшло ў Чырвоным касцёле. Апроч пісьменніка і перакладчыка там выступіў з прывітаннем ксёндз-пробашч Уладзіслаў Завальнюк. Пасля адказу на пытанні ахвочыя (які ў бібліятэцы) змаглі атрымаць аўтографы на толькі што набытай кнізе.

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Кошты на падпіску на нашу газету на 1 паўгоддзе 2011

Індывідуальная падпіска	Індэкс 63320
1 месяц	5 430 руб.
3 месяцы	16 290 руб.
6 месяцаў	32 580 руб.
Ведамасная падпіска	Індэкс 633202
1 месяц	5 660 руб.
3 месяцы	16 980 руб.
6 месяцаў	33 960 руб.

Край наш экзатычны

Штолета цягам некалькіх гадоў маладыя беларускія мастакі выпраўляюцца шукаць Атлантыду. І шукаюць яе не ў замежжы, а на берагах рэк Дзвіны, Друікі, Сар'янкі, на ўзбярэжжах Асвейскага возера, азёраў Ласіцкае і Лучай... Наша газета пісала пра кожны мастацкі пленэр «У пошуках Атлантыды». А пасля напружанай працы творцы выстаўляюць свае карціны на суд гледачоў у месцы правядзення пленэра, а таксама ў Полацку з Наваполацкам (адкуль большасць жывапісцаў), у Віцебску і Мінску. Чарговая выстаўка адкрылася днямі ў сталічнай галерэі TUT.BY, што месціцца ў офісе аднайменнага інтэрнэт-партала.

Прадстаўленыя працы – выбранае з пяці пленэраў у Лявонпалі і Друі Мёрскага, Друі і Опсе Браслаўскага і Асвеі Верхнядзвінскага раёнаў. Сярод удзельнікаў – Людміла Кацэра, Валеры Шчасны, Андрэй Міхайлаў, Іван Іваноў, Кацярына Мяснікова, Святлана Баранкоўская, Інга Карашкевіч, Наталля Каржыцкая, Ганна Сілівончык, Юлія Шайкова ды іншыя. Кожную мясціну паказвае па некалькі працаў розных мастакоў у розных тэхніках. Шкада толькі, на выстаўцы для неабазнаных не заўсёды патлумачана, з якой мясціны паходзіць тая ці іншая карціна, год яе стварэння.

Куратар галерэі К. Савіцкая, куратар праекта К. Мяснікова і мастакі В. Пяшкун, Г. Сілівончык, Ю. Гайдуюка, А. Вырва

У адкрыцці выстаўкі бралі ўдзел мастакі Васіль Пяшкун, Ганна Сілівончык, Юлія Гайдуюка, Антон Вырва, Кацярына Мяснікова (яна ж, разам з паэткаю і бардам Лерай Сом, ініцыятар мастацкіх пленэраў), спявак Лявон Вольскі. Пад час адкрыцця прысутныя маглі паспрабаваць і свае сілы ў жывапісе – ім было прапанавана «засяліць» намалёваныя шматкватэрны дамок сваімі персанажамі. У выніку там пасяліліся сябры наведнікаў – каты, прыгожыя кветкі, нават – адзінарог і богаўка...

Глядзіш на працы ўдзельнікаў «пошукаў Атлантыды» ды пагаджаешся: наш край для інашаземцаў – экзотыка, толькі б самім не забывацца здзіўляцца той незвычайнасці.

Уладзімір ПІРОГ
Фота TUT.BY

Ф.СП-1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**

(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць комплектаў

на 200_ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА

63320

(індэкс выдання)

на газету

ПВ

месца

лі-тар

Краязнаўчая газета

Кошт	падпіскі	_____руб.	Колькасць комплектаў
	пераад-расоўкі	_____руб.	

на 200_ год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды

(паштовы індэкс)

(адрас)

Каму

(прозвішча, ініцыялы)

Асоба ў краязнаўстве

Краязнаўства – гэта яго стыхія!

Нядаўна я і паэт, мастак, краязнаўца, былы ўрач, а цяпер пенсіянер Алесь Корнеў атрымаў ад Аляксея Шалахоўскага з Мінска па асобніку толькі што выдзенай ім кніжкі.

Нарадзіўся Аляксей Шалахоўскі ў сталіцы 8 снежня 1975 года, скончыў школу № 16, паспяхова паступіў у Белдзяржуніверсітэт і стаў гісторыкам. А маё знаёмства з ім спачатку адбылося завочна па яго краязнаўчых публікацыях у газетах «Молодзёжны курьер», «Кніга і мы», «Наша слова» ды іншых. Першая ж сустрэча з ім адбылася выпадкова, калі, чакаючы перасадкі, ён вырашыў крыху паблукаць па

кніжных крамах Баранавічаў. Найперш яго цікавілі мясцовыя аўтары і тутэйшая краязнаўчая літаратура, але яго «кніжны голад» гандляры спатоліць не змаглі. Якраз у гэты час я быў у тым жа месцы і звярнуў увагу на дапытлівага юнака. Ён прадставіўся, і мая галава адразу ж, як той камп'ютар, выдала звесткі пра яго. А потым былі мае артыкулы пра студэнта-краязнаўца А. Шалахоўскага ва ўніверсітэцкай газеце БДУ, «Нашым словам» ды іншых. Ён – першы даследчык і аўтар артыкулаў па гісторыі Магілёўскага медыцынскага вучылішча і Магілёўскай духоўнай семінарыі.

Сёння, ужо ў свае 35 гадоў, А. Шалахоўскі – сталы аўтар «Краязнаўчай газеты» (дарэчы, гэта ён мне паве-

даміў пра гэтае выданне, і з красавіка 2003 года ў мяне беражліва захоўваюцца нумары гэтай газеты).

Але вернемся да кніжкі А. Шалахоўскага «Польскі кавалер», тыраж якой 100 асобнікаў. Гаворка ў ёй ідзе пра самога сябе, сваіх родных, сяброў, знаёмых, пра падарожжы па краіне, краязнаўчыя пошукі і адкрыцці. З яго творчых вандровак пералічу толькі частку – Бабруйск, Баранавічы, Ашмяны, Скідзель (спецыяльная сустрэча з мясцовым знакамiтым краязнаўцам І. Барысавым), Ліда (з такім жа апантаным даследчыкам роднага краю А. Жалкоўскім), Талачын (гасцяванне і вучоба ў сапраўднага і нейтаймоўнага даследчыка родных абшараў А. Шнэйдара), Коб-

рын, Лепель, Пінск, Брэст, Мазыр, Кушляны, Браслаў, Полацк, Клічаў, Новалукомль, Лунінец, Асіповічы, Зэльва, Ваўкавыск, Тураў...

Уражвае спіс творцаў, вучоных, краязнаўцаў, з якімі Аляксей Шалахоўскі меў стасункі, перапіскі, сустрэчы: Мікола Аўрамчык, Сяргей Юркевіч, Кузьма Ко-

зак, Браніслава Лапкоўская (Прушынская) са славутага роду Алесь Гаруна, Алесь Корнеў, Віталь Скалабан, Уладзімір Шаліхін, Зінаіда Браварская... Так здарылася, што сваё апошняе інтэрв'ю вялікі Юрый Нікулін даў менавіта А. Шалахоўскаму. Яго паліца кніг з аўтаграфамі знакамітых людзей Беларусі і свету налічвае больш за 100 асобнікаў.

Чаму ж «Польскі кавалер»? Бо менавіта так аўтара называла бабуля Іраіда Паўлаўна са шляхецкага роду Рэўтаў. Ды і само выданне ўдзячна прысвечанае бабулі...

Так краязнаўчымі здабыткамі, роздумами сустрэў сваё 35-годдзе Аляксей Шалахоўскі, і мы жадаем яму натхнення і плёну, моцнага здароўя, шчасця і толькі чыстых і светлых дзён!

Міхась МАЛІНОЎСКІ, прывадзены член Геаграфічнага таварыства, г. Баранавічы

Колькі таямнічага і цікавага тоіць у сабе маўклівая мінуўшчына нашых краёў... Недалёка ад Баранавічаў у маляўнічых мясцінах знаходзіцца вёска Ішкалдзь. Гэтае, сёння непрыкметнае, мястэчка мае сваю багатую гісторыю, у якой пакінулі след значныя гістарычныя падзеі і легендарныя асобы.

Дзіўна і нязвыкла для нашага краю гучыць назва вёскі. Этымалогія тапоніма *Ішкалдзь* не высветлена да сёння. Даследчыкамі адзначаецца толькі яго балцкая аснова з тыповай для літоўскіх мястэчкаў прыстаўкаю *ish-*.

Паводле пісьмовых крыніцаў Ішкалдзь вядомая з першай паловы XV стагоддзя. Тады ж становіцца шляхецкай маёмасцю. Яе ўладальнікамі ў розныя часы былі Неміровічы, Ільвіны, Вітгенштэйны.

Чым жа так прываблівала гэтае мястэчка заможных і ўплывовых людзей беларускай зямлі?

Ішкалдзь знаходзіцца на сумежжы такіх гісторыка-этнаграфічных рэгіёнаў, як Цэнтральная Беларусь і Панямонне. Гэтыя жывапісныя мясціны акаляюць доўгая і звільстая рэчка Уша, штучнае возера і лясы. Невыпадковым з'яўляецца станаўленне

Старажытны касцёл у загадкавай Ішкалдзі

Ішкалдзі як мястэчка: праз яго праходзілі шматлікія шляхі, у ім адбываліся мнагалюдныя, шырока вядомыя кірмашы.

Магчымым адказам на пытанне таксама можа быць легенда, што захавалася ў памяці некаторых старажылаў мястэчка. Яна апавядае пра даўнія часы, калі яшчэ не чулі пра Радзівілаў і Вітгенштэйнаў, калі на высокім кургане не было яшчэ новых могілак. Якраз у тым месцы была калісьці вялікая пясчаная гара, дзе гняздзіліся жаваранкі. Яе так і называюць – Жаваранкава. Паводле легенды, там быў магутны і вялікі замак, але ніхто не помніць пра яго князя... У наш час тое месца адзначае курганым могільнікам. Жаваранкаву гару, на жаль, у савецкі час разраўнялі і пусцілі пад ворныя землі. Але загад-

кавая легенда засталася, прывабліваючы да гэтых мясцінаў.

Аднак сярод усяго цікавага і легендарнага захавалася ў Ішкалдзі і «жывая легенда», якая, без сумневаў, займае цэнтральнае месца ў культурна-гістарычнай спадчыне гэтых мясцінаў, – Троіцкі касцёл. Гэты старажытны каталіцкі храм захавалася да нашых часоў у сваім першапачатковым выглядзе. Гэта афіцыйна прынятая дата будаўніцтва, аднак у архіўных дакументах ужо XVII стагоддзя адзначаецца: хто і калі пабудаваў храм – невядома. У сучаснай навуцы гісторыя станаўлення касцёла прынята звязваць менавіта з імем Мікалая Неміровіча (Няміры) – старасты віцебскага, смаленскага, любельскага і мцэнскага, прадстаўніка старажытнага шляхецкага роду герба «Ястрабец».

У звышчым, якое датуецца 2 лютым 1471 года, віленскі біскуп Я. Валовіч засведчыў, што Мікалай Неміровіч аддаў сваю «сядзібу, з усім прыналежным дабрам» ішкалдскаму касцёлу. У далейшым Троіцкі касцёл неаднойчы атрымліваў значныя ахвяраванні і ад уладальнікаў ішкалдскай сядзібы, і ад іншых апекуноў у выглядзе зямлі, лесу, правоў на лоўлю рыбы ў бліжэйшых рэках і азёрах, грашовых сродкаў. Ці не значыць гэта, што храм ужо тады існаваў у мястэчку? Напрыклад, існуе версія польскага даследчыка Е. Ахманьскага, які называў датай будаўніцтва касцёла 1449 год. Некаторыя даследчыкі мяркуюць, што касцёл Святой Троіцы ў Ішкалдзі з'явіўся на месцы язычніцкага капішча.

Паводле сваёй унікальнай планеўкі касцёл не мае падобных сярод архітэктурных помнікаў Беларусі і Літвы. Ён нагадвае маленькую крэпасць, якая пры неабходнасці несла абарончую функцыю. Рукапісныя крыніцы канца XVI – пачатку XVII стагоддзя сведчаць, што ішкалдскі касцёл першапачаткова быў акружаны каменнай агароджаю з брамай і земляным валам.

Касцёл збудаваны ў гатычным стылі і ўключае ў сябе элементы візантыйскай і раманскай архітэктурны. Гатычныя элементы выяўляюцца ў зорчатых і крыжападобных скляпеннях, у высокім даху, у стральчатых аконных і дзвярных праёмах, ва ўбранні галоўнага фасада пляскаватымі нішамі розных формаў і памераў. У адрозненне ад архітэктурных помнікаў першай паловы XVI стагоддзя, на франтоне касцёла нішы не ўтвараюць асобных ярусаў. Гэта, на думку спецыялістаў, пазбавіла храм статычнасці і надало яму маляўнічасці. Яго невялікі прамавугольны план (10 x 14,5 м) завяршае пяціценная апсіда.

Лёс гэтага збудавання часамі быў пакручаны. Так, у другой палове XVI стагоддзя ўладальнік мястэчка Мікалай Радзівіл Чорны (1515–1565), захапіўшыся ідэямі Рэфармацыі, ператварыў касцёл у кальвінскі сабор, але ў 1641 годзе храм вяртаецца каталікам. Пазней, у гады вайны Расіі з Рэччу Паспалітай (1654–1667), храм быў часткова разбураны. Пасля паўстання Кастуся Каліноўскага па загадзе імператара Аляксандра II у 1866 годзе ў Ішкалдзі былі забаронены рымска-каталіцкія набажэнствы, а ў 1868-м у храме адбылося асвячэнне Свята-Троіцкай царквы. Гэтая падзея адмоўна адбілася на абліччы касцёла, асабліва на яго інтэр'еры, які быў пераабсталяваны паводле праваслаўных канонаў. Менавіта ў тыя гады, мяркуючы па звестках рукапісных крыніцаў, былі назаўсёды страчаны выдатныя творы іканапісу, скульптуры, ужыткавага мастацтва, што раней знаходзіліся ў Троіцкім касцёле. У 1918 годзе святыню вярнулі каталікам, а ў 1969-м, у сувязі з рашэннем савецкай улады аб закрыцці касцёла, набажэнствы былі спыненыя. Пасля гэтага была спроба рабавання святыні. Аднак вернікі не аддалі касцельную маёмасць: леглі пад колы машынаў, што яе вывозілі. Так яны захавалі тыя нешматлікія старажытныя рэліквіі, што і цяпер знаходзяцца ў храме. У 1970 годзе ў касцёле аднавіліся набажэнствы...

Гісторыя гэтага краю ў вялікай ступені атаксавана паводле найстаражытныя касцёлам. Але ж мала хто ведае пра іншыя сівыя легенды, што сыходзяць з апошнімі іх носьбітамі...

Аліна ЗАЙКО, студэнтка БДУ культуры і мастацтваў

28 жніўня 1876 г. Ішкалдзь. Былы арыянскі касцёл (з кнігі «Беларусь у малюнках Напалеона Орды»)

Стаў ужо агульнавядомым і нават нібы банальным, але, тым не менш, застаўся актуальным падзел пісьменнікаў на тых, хто крочыць у нагу з сваім часам, хто адстае ад яго, паўтараючы іншых, і тых, хто апыраджае сваю эпоху, прароча асвятляе яе сваімі ідэаламі і тым набліжае будучыню. Уладзімір Караткевіч, безумоўна, належаў да трэціх. Прыглядаючыся да сучаснасці, робячы мастацкі аналіз гістарычнага шляху свайго народа, пісьменнік браў адтуль, суміраваў, абагульняў усё лепшае, вартае быцця і памнажэння ў наступных пакаленнях.

Караткевіч эмацыйна рыхтаваў тое пакаленне, якому выпала доля прыняць на плечы незалежнасць дзяржавы ў 90-я гады мінулага стагоддзя. Ноша гэтая была не з лёгкіх, калі прыгадаць, што фармаванне нашай нацыянальнай самасвядомасці было запаволене стагоддзямі прымушовай і добраахвотнай паланізацыі і русіфікацыі, якія часам (успомнім першую палову XIX стагоддзя, 20–30-я гады XX стагоддзя) узаемна наслойваліся і перапляталіся, калі прыгадаць, што ў часы Караткевіча тэрміны «суверэнітэт», «дзяржаўная незалежнасць» былі выкрасленыя з афіцыйнага, друкаванага ўжытку і ў лепшым выпадку лічыліся карольнымі мроямі. Сёння ж гэтыя тэрміны не толькі ўвайшлі ў нашу свядомасць, але ўспрымаюцца як нешта натуральнае, гістарычна абумоўленае і прадвызначанае.

У творчасці Уладзіміра Караткевіча ёсць тое, што ў большай ці меншай ступені, прама або ўскосна, уваходзіць у нашу сённяшнюю ідэалогію – нацыянальную і дзяржаўную – як эмацыйнае, вобразнае выяўленне і ўвасабленне гэтай ідэалогіі. Нельга не пагадзіцца са словамі маладой даследчыцы Надзеі Нарынкевіч, якая сцвярджае: «З набыццём на пачатку 1990-х гадоў Рэспублікай Беларусь палітычнай самастойнасці і статусу суверэннай дзяржавы перад нашым грамадствам непазбежна паўсталі не толькі праблемы эканамічнага, палітычнага, культурнага накірункаў развіцця маладой еўрапейскай краіны, але і пытанне стварэння нацыянальнай ідэалогіі і пошуку нацыянальнай ідэі, фармаванне якіх у наш час з'яўляецца найважнейшай задачай дзяржаўнай палітыкі... Між тым прыклад глыбокага і ўдумлівага

Запаветы Уладзіміра Караткевіча наступным пакаленням

асэнсавання паняцця нацыянальнай ідэі ў дачыненні да нашай Айчыны можна знайсці і ў мастацкіх, публіцыстычных творах Янкі Купалы, Максіма Гарэцкага, Васіля Быкава, Уладзіміра Караткевіча і інш.» І далей: «Караткевіч, несумненна, можна лічыць адным з абуджальнікаў нацыянальнай самасвядомасці беларусаў, пісьменнікам, які сваёй творчасцю набліжаў адраджэнскія працэсы перыяду перабудовы».

Якімі ж ідэаламі натхняўся сам пісьменнік і натхняў іншых? Што заставалася ў свядомасці чытачоў яго твораў, слухачоў яго публічных выступленняў і прыватных гутарак? У канцэнтраваным выглядзе ў Караткевіча гэтага не знойдзеш. Яно вынікае з усёй сістэмы мастацкіх вобразаў, учынкаў і развагаў яго герояў. Гэта трэба выяўляць па драбніцы, сублімаваць. І зрабіць сёння такое выяўленне і абагульненне куды лягчэй. Чытач у 2005 годзе атрымаў (у серыі «Жыццё знакамітых людзей Беларусі») тоўсты том пад назвай «Уладзімір Караткевіч. Быў. Ёсць. Буду! Успаміны, інтэрв'ю, эсэ». У ім – рупліва сабраныя Галінай Шаблінскай выказванні блізкіх, сяброў, знаёмых пісьменніка, беларускіх і замежных літаратараў, мастакоў, артыстаў, дзеячаў культуры. І кожны згадвае, чым жа ён узбагаціўся ў чытацкім або размоўным кантактаванні з Караткевічам.

Калі не спыняцца на пабочных, дадатковых момантах, у шматграннай спадчыне Уладзіміра Караткевіча можна выявіць пяць узаемна звязаных момантаў, якія разам утвараюць выгэставаны ў думках ідэал пісьменніка, вельмі індывідуальную сістэму яго поглядаў на грамадства і чалавека. Вось гэтыя пастулаты.

Першы

У беларусаў ёсць свая, Богам дадзеная зямля. Яна прывабная, прыгожая («прыўкрасная»). Другой, іншай зямлі ў іх няма і не будзе. Таму яе трэба берачы, песціць. Не калечыць

чарнобылімі, бяздумнымі асушэннямі, ранами-кар'ерамі, не шкодзіць ёй рознай хімічнай атрутай, а раз і назаўсёды ўсвядоміць яе непаўторнасць, рабіць квітнеючай.

Важна падкрэсліць, што Беларусь у Караткевіча – гэта яшчэ не дзяржава (пра яе можна было тады ціха мроіць), не краіна, а толькі «зямля» («Зямля пад белымі крыламі»), «край» («Беларуская песня»). Праўда, ужо не нейкая «тутэйшая» мясціна, не «малая радзіма» ці яе асобная частка. Не адно Падняпроўе (хаця Караткевіч яго асабліва мілаваў), не Падзвінне, Наднёманне ці Палессе, а ўсё гэта разам узятая. Агульнанацыянальнае, адно цэлае, калі глядзець на яго зверху, з нябёсаў. Цэлы край, які вось-вось набрыняе, нібы дрэва ўвесну, унутранымі сокамі, ператворыцца ў паўна-вартасную краіну – дзяржаву.

Аб «прыўкраснасці» роднай зямлі вельмі вобразна сказана ў рамане «Хрыстос прыязмайце ў Гародні». Яе будучыня асацыюецца Юрасю Братчыку з раем. Узнёсшыся на неба, да Саваофа, ён пабачыў там замочнае, ідэальнае жыццё: «кожная вёска была, як пахучы букет», а ўся дагледжаная зямля аж «дымела ад сытасці і задавалення, на вачах гонячы ўгору злакі і дрэвы», распасціралася перад ім «у нятыльным ззянні вечнай красы». Сімвалічным, звернутым у будучыню ўспрымаецца завяршэнне рамана, калі Братчык-Хрыстос разам з себітамі падняўся «на вяршыню круглага пагорка, як на вяршыню зямнога шара». Яны ўпэўнена ішлі насустрач сонцу, а «гатовае да новага жыцця, падала зерне ў цёплую, мяккую зямлю». Не раллю, а менавіта зямлю.

Безумоўна, Уладзімір Караткевіч, апісваючы «родную старонку» і яе насельнікаў, прыхарошваў іх, часта выдаючы жадаемае за сапраўднае (бо інакш які ж ідэал). Алена Васілевіч, якая рэдагавала першае кніжнае выданне на беларускай мове «Зямлі пад белымі крыламі» (1977), так згадвае сваё першае ўражанне ад тэксту: аўтар «маляваў

побыт беларусаў такімі нясцерпна буйнымі фарбамі, што, збоку зірнуўшы на такое піраванне жыцця, кожны сказаў бы: «А, чорт іх не браў, гэтых беларусаў: як цыры жылі, елі сала з салам і спалі на саломе...». Паэтызацыя краявідаў у творчасці Караткевіча ўразіла Пятра Драчова, які імкнуўся ў сваіх малюнках да яго твораў перадаць, услед за пісьменнікам, «прыгажосць роднай зямлі». Паводле словаў мастака, «Караткевіч пастаянна ў сваёй творчасці паказвае нам, што гэта нашая

чыць яе і нявечыць. Асабліва гнеўна выступаў пісьменнік супраць інтэнсіўнай меліярацыі, што ператварала Палессе ў пясчаную пустыню (эсэ «Званы ў прадоннях азёр», нарыс пра Тураў). Пляменніца пісьменніка Надзея Кучкоўская, якая ездзіла разам з ім і яго жонкай Валянцінай Браніславаўнай у навуковую экспедыцыю па Брэсцкай вобласці, згадвае: «Ездзіў з намі і Дзядзечка. Як заўсёды, ён быў у цэнтры ўвагі. З ім раіліся. Ён расказваў пра дарогі-брукаванкі, старасвецкія паркі, Палессе, асушванне балотаў і яго вынік – пясчаныя буры. Адна з супрацоўніцаў перапытала Караткевіча: «Вы што, супраць савецкай улады?» – «Я супраць дурняў у любой уладзе», – катэгарычна адразаваў Дзядзечка».

І «дурні» помсцілі аўтару «Званоў у прадоннях азёр», як маглі: пасквілем у газеце «Літаратура і мастацтва», выкрэсліваннем кнігі з выдавецкіх планаў.

Але пісьменнік рашуча і паслядоўна адстойваў «зялёныя лёгкія Еўропы», адстойваў дзеля будучыні, нашчадкаў.

Другі пастулат

Ён лагічна вынікае з першага: **калі ты жывеш на такой «прыўкраснай» зямлі, то павінен быць яе дбайным гаспадаром. Ты не маеш права працаваць дрэнна, быць несумленным ці подленькім чалавечкам. Станоўчыя героі Караткевіча – людзі высокамаральныя (хаця часам і празмерна ідэалізаваныя). А добра гэтых герояў раней або пазней, няхай нават праз пакаленні, перамагае зло.**

Сам Караткевіч пра стаўленне да працы, пра ўнутраную патрэбу сумленна выконваць свае абавязкі, абавязкі Насельніка самім Богам дадзенай зямлі, спецыяльна не выказваўся. Гэта для яго было нібы аксіяматычным, само сабой зразумелым. Але такое стаўленне вынікала з яго стаўлення да людзей, якія нешта зрабілі і робяць. Не марнатраваць час, не птушачкі ў справаздачах ставяць, а робяць карыснае для сябе і іншых. Ён паважліва (сам назіраў не раз), зацікаўлена гутарыў з самымі рознымі людзьмі, пастухамі і леснікамі, мастакамі і будаўнікамі, усімі тымі, хто пакідаў стваральны след на «прыўкраснай» зямлі.

Зрэшты, і сам Караткевіч паказаў прыклады апантанай працавацісці. Калі яго нішто не прынята, не выводзіла з сябе, ён сядзеў за працу, як за святочны стол: апранаў белую кашулю, клаў на стол добрую паперу, браў у рукі паркераўскую ручку. Прасіў не падымаць тэлефонную трубку, каб нішто, нават высокае начальства, не адцягваў увагу ад «свяшчэннага дзеяння». Вядома, былі «пустыя», «непатрэбныя» дні і тыдні. Але яны лягчэй або цяжэй змяняліся, змяняліся месяцамі напружанай працы. Бо інакш не было б напісана столькі, што, сабранае разам, складзе не менш 25 тамоў.

**Адам МАЛЬДЗІС,
прафесар
(Заканчэнне будзе)**

Мой радавод (Бірукі, Сяргей, Сяргеевы)

Дзед па ліні бацькі – Сямён Сямёнавіч (1866–1950)

Я ніколі яго не бачыла. Як і бабулю, якой, на жаль, не ведаю і прозвішча. Ведаю, што нарадзіліся і жылі яны недалёка ад Карэлічаў на Гродзеншчыне. Шмат працавалі, бо мелі многа зямлі. Яшчэ і сёння ў вёсцы Кайшоўка стаіць дзедава драўляная, на высокім каменным падмурку, хата на два канцы. Будаваў яе мой дзед з сынам (маім бацькам) яшчэ да Першай сусветнай вайны.

Мой бацька – Рыгор Сямёнавіч (1893–1965)

Бацька быў першым сынам. Потым народзіцца яшчэ дзве дзяўчынкі і два хлопчыкі. Бацька закончыў чатырохгадовую школу. Выкладанне было на рускай мове. Тады ў вёсцы размаўлялі на мясцовай ліцвінскай мове (якая сёння называецца беларускай). Прыкладна ў 1910 г. (не ведаю, чаму) юнак Рыгор са старэйшымі хлопцамі сабраўся на заробкі за акіян. Бацькі далі грошай, і яны на цеплаходзе праз Атлантыку выправіліся ў ЗША. Плылі два тыдні. Уладкаваліся хлопцы рабочымі на папяровую фабрыку ў Чыкага. Бацька хутка засвоіў англійскую мову. У дадатак спадабаўся і кіраўніку, бо праз два гады яго прызначылі начальнікам цэха. Пайшлі заробкі. Ужо не глядзячы на кошты, купляў дарагое адзенне. Прыгледзеў нават аўтамабіль. Але менавіта тады здарылася непаразуме з прозвішчам. Яно ў бацькі было Сяргей (такое простае, беларус-

кае), і калі дзесьці запісвалі, то пачалася блытаніна: ці імя Сяргей, ці імя Рыгор. Таму бацька памяняў прозвішча на Сяргееў і стаў Сяргеевым Гары Сямёнавічам. А ў роднай вёсцы тады мала каго называлі па прозвішчы, зазвычай па вулічнаму. Усю іх сям'ю звалі «бірукамі».

На той час бацьку было 22 гады. Ужо і жаніцца можна. Але... Не было там, у ЗША, свабодных дзяўчатаў. А калі і былі, то шлюбам браліся з палякамі: тыя ж хлопцы былі больш элегантныя ў абыходжанні, больш шляхетныя. Мабыць, яшчэ і таму ўлетку 1915 г.

Мой бацька з першай жонкай (Данбас, 1928 г.)

бацька бярэ на працы адпачынак, купляе куфар падарункаў і садзіцца на карабель да Расіі, да Пецярбурга. Не ведаю як, але да Карэлічаў ён дабраўся, мабыць, праз Баранавічы. І падарункі прывёз, а ўвосень пачалася вайна з германцамі. Ужо не да шлюбу было. Бацька, замест вяртання ў Амерыку, добраахвотнікам запісаўся ў царскую армію. У акопы яго не паслалі. Спачатку прайшоў кароткатэрміновыя курсы прапаршчыкаў, а ў 1916 г. патрапіў на румынскі фронт. Лёс быў спрыяльны да бацькі. Выжыў, не быў паранены, нават меў царскую ўзнагароду. Рэвалюцыю прыняў без вялікага захаплення, бо вельмі цяжка было зразумець: дзе праўда, дзе і калі будзе лепш і народу, і дзяржаве. У Петраградзе апынуўся ў

1918 г. А паколькі валодаў англійскай і рускай мовамі, умеў кіраваць машынай, – на нейкі час быў кіроўцам у самога М.І. Падвойскага. (Я не раз пыталася, ці бачыў бацька Леніна? Ён адказаў: «Ніколі».) У 1950-я гг. ад бацькі я чула, што вайну і рэвалюцыю ў Расіі зрабілі ЗША, і што германскі кайзер Леніну на рэвалюцыю даваў золата. Пра чырвоны тэрор бацька ніколі не гаварыў. А пра 1937-ы наслухалася шмат.

Праз некаторы час, можа, у 1920–1921 гг., бацьку накіроўваюць на вучобу ў Маскву ў ваенную ўстанову. Але менш чым праз год ён кідае вучобу і вяртаецца ў войска. Бацька быў кіроўцам браневіка (у часці іх было 4 ці 5). Ваяваў пад Арлом. Я пыталася тату: «*Ты страляў?*» Бацька адказаў: «*Не часта, бо больш трымаў руль. Але калі і страляў, то ніколі ў чалавека не цэліўся.*»

Па заканчэнні грамадзянскай вайны ён трапіў на Данбас, быў інжынерам-механікам у «аблздраве». І толькі тады надумаў жаніцца. Спадабалася яму прыгажуня Марыя Сакалова. Яна была не з бедных (на дварэ НЭП). Яе бацькі мелі вялікі дом і кватэры здавалі ў наём. У 2007 г. я была ў Маскве, ва ўнучкі майго бацькі. Яна мне паказала фотаздымкі, пра якія я і не здагадалася. Там мой бацька малады і прыгожы, у скурным ваенным касцюме... Паглядзела я на здымкі і Марыі Сакаловай, побач з маім бацькам. Я ведаю і бачыла знакамітых прыгажуняў. Скажу так: сярод 500 прыгажуняў Марыя была найпрыгажэйшая, сярод

дзесяці – таксама, і сярод дзвюх яна была б прыгажэйшай. Нездарма мой бацька дабіваўся яе рукі некалькі гадоў. Але нядоўгім было іх шчасце. Марыя нарадзіла дзве дачкі: Нэлю і Люсьену (1929 і 1931 гг.), і неўзабаве захварэла на сухоты. Хоць бацька меў доступ да медыцыны, і грошы былі – яе не ўратаваў. Яна памерла перад пачаткам Другой сусветнай вайны. Бацька застаўся ўдаўцом з дзвюма дачушкамі. А тут і вайна з немцамі. На фронт яго не забралі. Так і працаваў у «аблздраве», жыў у сваім доме. Дзяўчаты вучыліся ў школе і паціху падрасталі. У 1944 г. старэйшай было прыкладна 16 гадоў. І тут мой бацька ідзе на ўчынак, які я разумею толькі цяпер. Ён пакідае на родную сястру жонкі Клаўдзію Сакалову (якая была жонкай кінааператара) дом і пажыткі. А сам з чамаданами і дочкамі накіроўваецца на Захад, каб зноў трапіць у Амерыку (бацьку на той час было 50 гадоў). У нямецкім горадзе Магдэбургу адбываецца тое, што кардынальна пераінчыла ўсе мары майго бацькі. Мая старэйшая сястра Нэля знаёміцца з капітанам Чырвонай Арміі Пятром Алёшыным. І нават закахалася ў яго. А бацька ўжо вёў перамовы з амерыканцамі (вось тут спатрэбілася веданне англійскай мовы) і гатовы быў перайсці на іх тэрыторыю, але старэйшая дачка аніяк не згаджалася. Бацька на калені станаўіўся перад гэтым капітанам, прасіў адпусціць дачку (і вайна яшчэ не скончылася, і каханне «справа тонкая»). Не здаліся ні дачка, ні капітан. Ка-

Мая сястра Нэля (Данбас, 1946 г.)

пітан Алёшын прызнаецца, што закахаўся на ўсё жыццё (і сапраўды – сястра была прыгажуняй, як і маці), і што дасць ёй жыццё як каралева. Мая сястра ўсяму гэтаму павярнула. Бацька са слязьмі на вачах вымушаны быў павярнуць назад.

Не падмануў капітан Пётр Алёшын ні маю сястру, ні майго бацьку. Па заканчэнні вайны яны ажаніліся на Данбасе. Мая сястра ні дня не працавала і была адной з самых паважаных і багатых жанчын Украіны (муж займаў вельмі высокую пасаду). І пражылі яны з Пятром разам каля 40 гадоў у міры і павазе (да самой яго смерці). Нарадзілі двух дзяцей – Ларысу і Таццяну, якія атрымалі дыпломы ўрачоў. Малодшая цяпер жыве і працуе ў Маскве.

А што мой бацька? У 1947 г. пакідае малодшую дачку пры старэйшай у Макееўцы і едзе на радзіму – у Карэлічы. І бярэ з сабой адзіны прадмет – скрыпку (музыкантам ён быў усё жыццё, і скрыпку, відаць, набыў у Амерыцы). Калі прыехаў у Беларусь, выпадкова сустрэў свайго сябра па Амерыцы – Антосю. Той каза майму бацьку: «*Ты ўдавец, жаніся на маёй сястры, яна таксама ўдава (мужа забілі на фронце ў 1945 г.), мае сына, дом, гаспадарку...*». Гэта быў брат маёй маці.

**Ніна МАРЧУК,
г. Кобрын**

Мой бацька каля свайго дома (1930 г.)

(Заканчэнне будзе)

Вядомы краязнаўца, беларускі і польскі археолаг, нумізмат, гісторык мастацтва, заснавальнік Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея Юзаф Ядкоўскі нарадзіўся 20 снежня 1890 года ў Гродне ў польскай сям'і. З юнацтва ён цікавіўся гісторыяй, захапляўся маляваннем. Пачынанні юнака падтрымлівалі вядомы гродзенскі гісторык Е.Ф. Арлоўскі, пісьменніца Элаіза Ажэшка. Пад час вучобы ў гімназіі Ядкоўскі праявіў сябе як здольны вучань, які дбаў аб адраджэнні свайго краю.

Пасля заканчэння гімназіі вучыўся ў Школе мастацтва і малявання ў Маскве. Там жа паступіў у Археалагічны інстытут, які скончыў у 1912 годзе з адзнакай «выдатна». Працаваў у Маскоўскім археалагічным інстытуце, пасля – у Румянцаўскім музеі, дзе складаў інвентары польскіх каштоўнасцяў у музейных зборах Масквы. З лютага 1914 года ён член-карэспандэнт Маскоўскага Археалагічнага таварыства. Вывучаў

Даследчык старажытнасці

Да 120-годдзя з дня нараджэння Юзафа Ядкоўскага

асаблівасці абарончай архітэктуры заходніх губерняў, вынікі даследаванняў публікаваў на старонках часопісаў «Древности», «Русское слово».

Археолаг выступаў за захаванне помнікаў старажытнасці, у тым ліку Сынковіцкай царквы-крэпасці, Мірскага замка. Яго намаганнямі захаваны іканастас XVII стагоддзя ў Супраслі, касцёл з фрэскамі ў Гарадзішчы каля Пінска. Разам з Вандалінам Шукевічам і Юзафам Талька-Грынцэвічам Ю. Ядкоўскі праводзіў археалагічныя даследаванні помнікаў каменнага веку ў Гродзенскай вобласці (у вёсцы Дубчы Ваўкавыскага раёна, вёсках Нача і Ланкішка Воранаўскага раёна).

Пад час Першай сусветнай вайны Ядкоўскі быў мабілізава-

ны, пасля вайны быў накіраваны на працу ў свой родны горад, які ўвайшоў у склад новай дзяржавы – Польшчы. У 1919 годзе ўрад Польшчы прызначыў Ю. Ядкоўскага кіраўніком бюро дзяржаўнай апекі над гістарычнымі і культурнымі помнікамі ў Гродне і Гродзенскім павеце. Вучоны з захапленнем даследаваў гісторыю і культуру роднага краю: некалькі працаў прысвяціў шматлікім гістарычным аб'ектам Гродна XVI стагоддзя, творам мастацтва старажытных майстроў. Значнай навуковай крыніцаю з'яўляецца манаграфія «Grodno» («Гродна»), якая выйшла з друку ў 1923 годзе ў Вільні. У кнізе адлюстраванае гістарычнае мінулае Гродна, утрымліваюцца цікавыя звесткі пра архітэктурныя

помнікі горада, змешчаныя фотаздымкі і замалёўкі аўтара, а таксама працы вядомых фотамайстроў Я. Булгака і Л. Гельгора.

Усё жыццё Юзаф Ядкоўскі займаўся калекцыянаваннем старых рэчаў. Запаветнай марай даследчыка было стварэнне гісторыка-археалагічнага музея ў Гродне. Яна здзейснілася ў 1920 годзе. У верасні 1921 года была падрыхтаваная першая выстаўка, на адкрыцці якой прысутнічаў Юзаф Пільсудскі. Прадметы, выстаўчаныя

1932–1933 гадах праводзіў даследаванне Замкавай Гары ў Гродне. Гэтыя раскопкі дазволілі выявіць княжацкі палац і рэшткі двух мураваных храмаў, якія пазней атрымалі назвы «Гродзенская Ніжняя царква» і «Гродзенская Верхняя царква».

У 1936 годзе метады правядзення археалагічных даследаванняў Ю. Ядкоўскага былі раскрытыкаваныя і прызнаныя далёкімі ад тагачаснай навукі. 1 ліпеня 1937 года на падставе рашэння гродзенскага камітэта па адбудове замка ён быў звольнены з пасады кіраўніка археалагічных раскопак. З канца 1930-х гадоў Ядкоўскі працаваў у Варшаве, з 1944 года – у Кракаве, з 1945-га археолаг быў захавальнікам Варшаўскага дзяржаўнага музея, старшынёй Варшаўскага нумізматычнага таварыства, рэдактарам часопіса «Нумізматычна-археалагічныя ведамасці».

Памёр вучоны ў Варшаве 2 студзеня 1950 года. Нывыдадзенай засталася яго шматтомная праца «Польскія рэліквіі ў Расіі».

Дзякуючы творчаму пошуку і плённай працы Юзафа Ядкоўскага фонды музеяў у Гродне і Беластоку маюць унікальную калекцыю твораў народнага мастацтва XIX – пачатку XX стагоддзяў. Ю. Ядкоўскі ўпершыню прыцягнуў увагу даследчыкаў да старажытных помнікаў Гродзеншчыны, спрыяў адраджэнню і захаванню культуры і архітэктуры краю.

Тацияна НАВАРЫЧ,
бібліограф Нацыянальнай
бібліятэкі Беларусі

Летапіс Насовіцкай школы

Краязнаўчыя гурткі

Краязнаўчыя гурткі існуюць пры Насовіцкай школе звыш двух дзесяцігоддзяў, а літаратурна-краязнаўчы і таго больш. Часам менавіта гурткі вызначаюць, якімі стануць нашыя дзеці, што карыснага і важнага яны возьмуць з сабой у жыццё. Краязнаўчыя гурткі – гэта маленькія навуковыя і культурныя цэнтры школы. Іх дзейнасць прадугледжвае даследаванне і адраджэнне гістарычнага і культурнага жыцця свайго рэгіёну, выхаванне нацыянальнай самасвядомасці, духоўнае ўзбагачэнне асобы.

Дзякуючы дзейнасці літаратурна-краязнаўчага гуртка пры школе быў створаны гісторыка-этнаграфічны музей. Цяпер у яго сценах праводзяцца заняткі гуртка. Тут вучні афармляюць сабраныя ў час вандровак і экскурсіяў краязнаўчыя матэрыялы, выпускаюць даведнікі, рукапісныя альманахі, тут адбываюцца сустрэчы са знакамітымі людзьмі. Кожны гуртковец можа правесці экскурсію на тэме «Духовная спадчына вёскі», цікава расказаць пра сваю радзіму і яе людзей. Гурткоўцы ўдзельнічаюць у разнастайных краязнаўчых конкурсах, алімпіадах, а настаўнікі – у абласных і рэспубліканскіх краязнаўчых чытаннях.

Краязнаўства і прафарыентацыя

Здаецца, што спалучэнне прафарыентацыі навучэнцаў з краязнаўчай дзейнасцю не сумяшчальнае. Аднак гэта не так. Жыццё на зямлі, дзе ты нарадзіўся, вырас, дзе прайшло тваё дзяцінства, юнацтва, дзе зведзеш першае каханне, адчуў сябе гаспадаром, працаўніком – хіба гэта не вынік краязнаўчай працы. Рэспубліканская акцыя

«Жыву ў Беларусі і тым ганаруся» прадугледжвае накірункі «Мая вёска... Мой горад», «Мая Радзіма – Беларусь». І ў якасці заданняў тут прапануюцца наступныя: даследаваць прамысловыя і сельскагаспадарчыя аб'екты, працоўныя дасягненні. Пры складанні плана прафарыентацыйнай працы, згодна з метадычнымі рэкамендацыямі Міністэрства адукацыі і Міністэрства працы, мы ўключаем у яго раздзелы і заданні асноўных накірункаў рэспубліканскай акцыі, спалучаючы тым самым краязнаўчую і прафарыентацыйную працу.

Навучэнцы школы зладзілі шэраг экскурсіяў на прамысловыя аб'екты Добруша, Навазыбкава, Гомеля, Рэчыцы, Мазыра, а таксама ў разнастайныя навучальныя ўстанавы.

У сценах школы адбываюцца сустрэчы з былымі выпускнікамі, людзьмі розных прафесіяў, частыя госці навучэнцаў – працаўнікі і хлебаробы роднай гаспадаркі. Сярод іх Герой Сацыялістычнай Працы К.А. Хлябоц, былы галоўны заатэхнік гаспадаркі В.Ф. Карпечанка, галоўны аграном М.Р. Бародзіч і шэраг іншых. Кожнае лета вучні працуюць на палатках, фермах, зернетаках, у будаўнічай брыгадзе. У час асенніх працаў убіраюць цыбулю, бульбу, здымаюць яблыкі. Пасля заканчэння школы многія вучні паступаюць у сельскагаспадарчыя ВНУ, каледжы, застаюцца працаваць у гаспадарцы.

Краязнаўчыя злёты

Для навучэнцаў школы ўжо стала добрай традыцыяй правядзенне краязнаўчых злётаў. На іх падводзяцца вынікі краязнаўчай дзейнасці навучэнцаў, абараняюцца даследчыя працы. Менавіта навукова-даследчая дзейнасць краязнаўцаў з'яўляецца прырытэтанай пад час злётаў. Тэматыка злё-

таў штогод змяняецца. Вось некаторыя з іх: «Край мой беларускі, ад калыскі дарагі», «РСУП "Насовічы" – 90 гадоў», «65 гадоў Вялікай Перамогі».

У час падрыхтоўкі і правядзення такіх злётаў вучні сабралі цікавыя матэрыялы з жыцця сваіх аднавяскоўцаў, стварылі летапісы населеных пунктаў Насовіцкага сельсавета, распрацавалі цікавыя краязнаўчыя маршруты.

Адметная рыса такіх злётаў – творчыя сустрэчы з аднавяскоўцамі, пшчырыя размовы пра іх жыццёвы лёс, пра іх працу на роднай зямлі. На злётах гучаць таксама і словы ўдзячнасці землякам, аднавяскоўцам за іх самаадданую працу, за клопат аб развіцці роднай гаспадаркі. У гонар хлебаробаў вучні пішуць вершы, складаюць песні.

Працуем па аўтарскіх праграмах

Вопыт краязнаўчай дзейнасці ў школе даволі разнастайны і багаты. Невыпадкова два гады таму школа стала аб'ектам Рэспубліканскіх краязнаўчых чытанняў. Школьнікі пастаянна ўдзельнічаюць у абласных і рэспубліканскіх краязнаўчых летніках, таксама распрацаваныя доўгатэрміновыя праграмы развіцця турыстычна-краязнаўчай дзейнасці, праграмы гурткоў «Літаратурнае краязнаўства», «Юны этнограф». Па распрацаваных праграмах толькі за мінулы год навучэнцы зладзілі дзясяткі экскурсіяў і турыстычных вандровак, а таксама склалі краязнаўчыя маршруты па Добруш-

Насовіцкія школьнікі на прывале (60-я гады XX ст.)

скім і Гомельскім раёнах, карту гістарычных і памятных мясцінаў раёна, разнастайныя даведнікі, правялі даследаванні па тэмах «Легенды і паданні зямлі Добрушскай», «Духовная спадчына раёна», «Археалагічныя помнікі на рацэ Яць» і іншыя. Настаўнікі школы падзяліліся вопытам сваёй працы на абласных краязнаўчых чытаннях, якія праходзілі сёлета 25–26 лютага ў Гомелі. Настаўніца географіі С.І. Талкачова выступіла з паведамленнем «Экалага-краязнаўчая праца ў час вандровак па родным краі», аўтар гэтых радкоў падзяліўся вопытам з калегамі ў выступе па тэме «Рэгіянальныя асаблівасці ў патрыятычным выхаванні школьнікаў». Настаўнікі біялогіі Т.Ю. Бейзерава і В. Канавалава сталі аўтарамі даследаванняў «Экалагічная сцяжынка ў школе», «Экалогія асяроддзя».

Сёння кожны педагог нашай школы добра ўсведамляе, што арыенцірам у абуджэнні гістарычнай памяці народа, яго нацыянальнай самасвядомасці, павагі і беражлівасці да роднай прыроды павінна быць краязнаўства.

Віктар СЕРПІКАЎ, заслужаны настаўнік Рэспублікі Беларусь, Насовіцкая СШ Добрушскага раёна Гомельскай вобласці

Традыцыі і сучаснасць

Музыка краіны азёраў і замкаў

«Classic Avantgarde» – «Музыка беларускіх замкаў»,
Мн., 2010, «Кайчэг»

Сучасны музычны свет настолькі шматгранны, што ў даследчыкаў нават выпрацаваліся надзвычай розныя формы падачы матэрыялу: адна справа ўмела сістэматызаваць глабальныя дасягненні класічнай музыкі, зусім іншая – разабрацца ў прыярытэтах наймаднейшых плыняў шоўбізнесу. А ёсць жа яшчэ плынь гістарычнай музыкі розных напрамкаў, якая не заўжды ўпісваецца ў нейкія класічныя канцэпцыі, але заваёўвае нямала прыхільнікаў, нават не штурмуючы хіт-парады. Вось і новы альбом «Музыка беларускіх замкаў» ансамбля салістаў «Classic Avantgarde» пад кіраўніцтвам У. Байдава можна разглядаць і ў класічным, і ў авангардным, і нават у маскультаўскім ключы. Апошняе нам падалося найбольш зручным сёння, бо з чарговым рэлізам дастаткова вядомага калектыву слухач атрымаў шанц зазірнуць на дыскатэку даўно мінулых стагоддзяў – пад якія хіты бавіліся нашыя продкі ва ўтульных залах Мірскага, Лідскага, Нясвіжскага, Крэўскага ці якога іншага замка.

Калі параўнаць з іншымі альбомамі названых майстроў музычнай сцэны («Беларускае еўрапейскае», 2003; «Новае неба Станіслава Манюшкі», 2008), дык кружэлка «Музыка беларускіх замкаў» хоць і менш канцэптуальная, але больш вабная для масавага слухача, які крыху прыпыніўся на дарозе ад простага да складанага, шукаючы ў інструментальнай музыцы менавіта разнастайнасць эмацыйных перажыванняў. І хоць гэтыя больш за два дзясяткі твораў (гадзіна часу) проста ўпісваюцца ў рэгламент танцавальнай музыкі, але нельга абысці ўвагай жанрава-тэматычнае багацце гэтых танцаў: прыдворны танец, сялянскі танец, гайдудзкі танец... Сучас-

ныя стэрэатыпы нават не змогуць разгарнуць характары гэтых твораў, бо сялянскі тут зусім не азначае калгасны, а прыдворны не ёсць эксплуатацыйны. Гэтыя вартасці пераканаўча падкрэслівае і надзвычай сучасная мастацкая аздаба кружэлкі (дызайнер Вольга Бадзілоўская), дзе сённяшнія відарысы захаваных старажытных замкаў сведчаць менавіта аб павязі

чуванымі здольнасцямі: Войцэх Длугарай, Валенты Бакфарк, Андрэй Рагачоўскі, Ян Люблінскі... Згадваючы плён крыважэрнага молаху наступных стагоддзяў, не дзівіць тут і наяўнасць ананімных шэдэўраў. Імёны страчаныя, але шэдэўры захаваліся: сучасныя беларускія музыкі нагадваюць нам і творы «Віленскага сшытка», і безыменную «Песню ракашанаў».

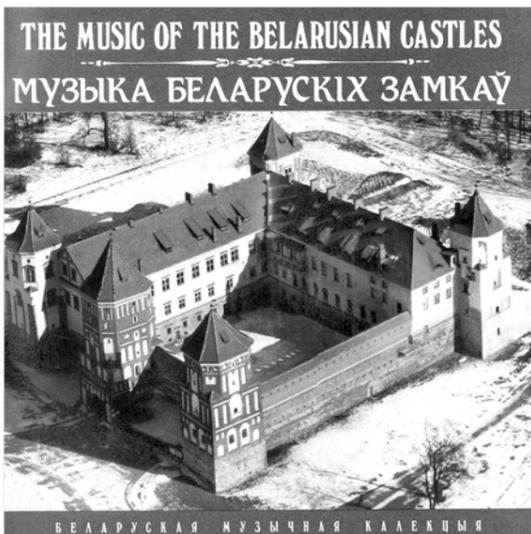
Карысным увяджаннем у новы альбом ансамбля «Classic Avantgarde» стаў артыкул музыказнаўцы Святлены Немагай, якая даўно супрацоўнічае з прадзюсерскай суполкай Арыны Вележ і Віктара Кісценя, ствараючы адэкватны настрой духоўнага ўз'яднання слухача з музыкай.

«Даўнія хронікі, – піша даследчыца, – неаднойчы ўзгадваюць пра музыкантаў і інструменты вялікакняжацкіх капэл Гедымінавічаў – Альдоны, Вітаўта, Ягайлы. Такая музыка суправаджала замкавыя цырымоніі, вайсковыя паходы і паляванні, гучала з ратушных вежаў, выконваючы прадстаўнічыя і сігнальна-інфарматыўныя функцыі».

Дарэчы, згаданаму Віктару Кісценю разам з Валерыем Бяляевым слухач гэтага альбома ансамбля «Classic Avantgarde» можа падзякаваць і за зграбную гукарэжысуру, бо дыск вызначаецца надзвычай роўным гучам і настроем.

Дык якія ж хіты беларускай дыскатэкі Сярэднявечча найбольш хвалявалі нашых продкаў? «Ідзе кравец па вуліцы», «Гальярда бурэ», «Укалолася цернем», «Канцона», «Хуткі танец» ды інш. Як бачым, тут і, кажучы па-сучаснаму, кавэр-версіі (перастварэнні) сусветных хітоў таго часу, і свае фантазіі. Відаць, не надта ўжо «цяжэло жылось беларускаму сялянину да кастрычніцкай рэвалюцыі», як пераконвалі нас аналітыкі застойнага часу... Ва ўсялякім разе альбом «Музыка беларускіх замкаў» ансамбля «Classic Avantgarde» прасякнуты пачуццём лагоды, спакою і ўпэўненасці ў сённяшнім дні, калі спадзевы на дзень заўтрашні яшчэ не пераважалі ў народнай свядомасці.

Вітаўт
МАРТЫНЕНКА,
музычны крытык

Назвы нашых вёсак

(Працяг. Пачатак у №№ 30–35, 39–45)

Норкавічы – вёска за 10,5 км на захад ад Паставаў, за 7,5 км на паўночны ўсход ад Камаі. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета. Назва паходзіць ад прозвішча Норка, якое ўтварылася ад літоўскага прозвішча *Norkus*, якое, верагодна, паходзіць ад «*norintis*», што азначае «*паліўнічы*». У Пастаўскім раёне сустракаюцца прозвішчы Наркевіч-Ёдка, Норкін.

Норыца – вёска за 31 км на ўсход ад Паставаў, за 6 км на ўсход ад Дунілавічаў. Вядомая з XVIII стагоддзя як уладанне Сулістроўскіх, пазней належаў Лапацінскім, Акушчам. У 1861 годзе – маёнтак Норыца ў Віленскай губерні, у 1886 годзе цэнтр Норыцкай воласці. Назва вёскі, верагодна, пайшла ад наймення рачулка, якая праз яе працякае, утвараючы некалькі даволі шырокіх плёсаў, якія пазней былі перароблены ў ставы. У аснове назвы ляжыць літоўскае «*para*» – «*патак, загін ракі, меандра*».

Нохаўшчына – хутар за 16 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 5,5 км на паўднёвы ўсход ад Камаі на рацэ Караліноўцы. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета. У 1905 годзе засценак Ромэра. Дакладна растлумачыць паходжанне назвы пакуль немагчыма. Можна выказаць меркаванне, што яна ўтварылася (па аналогіі з Нагаўкамі і Нагаўшчынай – вёскамі ў Мядзельскім раёне) ад славянскага «*нагой*» у значэнні «*голы*». Магчыма, і нохаўшчына – гэта «*голае месца*».

Ольшнева – вёска за 29 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 3,5 км на паўднёвы ўсход ад Белек. Назва паходзіць ад славянскага тэрміна «*ольс*», што азначае «*чорнаалёхвы лес, балота з зараснікамі вольхі, часткова бярозы*».

Оцкавічы – вёска за 13 км на захад ад Паставаў, за 5 км на поўнач ад Камаі. У пачатку XX стагоддзя была ў Камайскай воласці Свянцянскага павета. Назва паходзіць ад прозвішча *Оцкавіч*, якое ўтварылася, магчыма, ад імя *Оцка* (Вайцех?).

Пагарцы – вёска за 12 км на ўсход ад Паставаў, за 5 км на поўдзень ад вёскі Навасёлкі. Вядомая з 1873 года як вёска ў Манькавіцкай воласці Вілейскага павета Віленскай губерні. Назва паходзіць ад славянскай асновы «*гара*». Пагарцы – гэта паселішча, размешчанае на ўзвышшы, «*па гары*».

Пад'ясенка – вёска за 45 км на захад ад Паставаў, за 5 км на паўночны ўсход ад Лынтупаў на ўзгорку каля невялікага ручая. Назва мае славянскае паходжанне ад наймення дрэва «*ясень*». Гэта адметны від дрэваў, які сустракаецца ў тутэйшай мясцовасці даволі рэдка, таму для мясцовых людзей служыў добрым арыенцірам. Ад дрэва ўзнікла назва ўрочышча Ясенка, а пазней – і вёскі. Прыстаўка «*пад-*» мае значэнне «*перад, каля*» і акрэслівае геаграфічнае становішча вёскі.

Падаляны – вёска за 11 км на поўдзень ад Паставаў, за 1 км на захад ад возера Чэпверць. Назва мае славянскае паходжанне і адлюстроўвае асаблівасць геаграфічнага становішча: «*дол*» мае значэнні «*даліна, нізіна*». Вёска сапраўды знаходзіцца ў лагчыне паміж узгоркамі Свянцянскіх градаў, «*па долу*».

Падалянішкі – хутар за 13 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 8 км на паўднёвы ўсход ад Камаі. Назва адлюстроўвае асаблівасць геаграфічнага становішча: хутар знаходзіцца за 1 км на захад ад вёскі Аляхнішкі (гл. *Аляхнішкі*).

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

Падвішняяк – вёска за 26 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 1 км на поўдзень ад возера Лодасі. Вядомая з 1905 года як вёска Падвішняякі (уладальнік Схолін) і фальварак (уладальнік Сарока). Назва паходзіць ад славянскай асновы «*вішняк*» – «*вішні, вішнёвыя дрэвы*». Прыстаўка «пад-» акрэслівае геаграфічнае становішча ўрочышча – «*каля вішняку*».

Падлявоначы – вёска за 9 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 7 км на ўсход ад Камаяў. Назва адлюстроўвае асаблівасць геаграфічнага становішча: вёска знаходзіцца за 1 км на паўднёвы ўсход ад вёскі Лявоначы, г.зн. «*каля Лявоначай*», «*пад Лявоначамі*». Тлумачэнне назвы гл. *Лявоначы*.

Падсосна – хутар за 17 км на паўднёвы захад ад Паставаў, за 3,5 км на поўдзень ад Камаяў. Назва адлюстроўвае асаблівасць геаграфічнага становішча: хутар знаходзіцца ва ўрочышчы каля адметнай сасны, «*пад сасной*».

Палессе – вёска за 50 км на захад ад Паставаў, за 8 км ад Лынтупаў. Вядомая з 1640 года, калі ў паселішчы была пабудаваная капліца. У XIX – пачатку XX стагоддзя належала Клубліцкім і Тышкевічам. Назва мае славянскае паходжанне і адлюстроўвае асаблівасць геаграфічнага становішча вёскі: яна ўзнікла сярод лесу – «*на лесе*».

Палхуны – вёска за 34 км на захад ад Паставаў, за 8 км на паўднёвы ўсход ад Лынтупаў каля вытокаў забалочанага ручая. Вядомая з 1873 года як паселішча ў Свідунскім таварыстве Лынтупскай воласці, якое належала Рынтаўтам. Назва, верагодна, паходзіць з балцкіх моваў ад асновы «*palios*» (літ.) – «*балота*».

Папоўцы – вёска за 34 км на паўднёвы захад ад Паставаў на паўднёва-заходнім беразе возера М. Швакшты. Назва ўтворана ад славянскай асновы «*поп*» – «*святар*». *Папоўцы* – гэта адна з пльыняў у стараверстве, якая найбольш блізкая да афіцыйнай праваслаўнай царквы. Верагодна, вёска была заснаваная раскольнікамі, якія перасяліліся з Расіі ў ВКЛ у XVIII стагоддзі. На Пастаўшчыне існуе некалькі арэалаў рассялення старавераў (Апідамы, Кукляны, Лучай, Белькі).

Параскі – вёска за 9 км на поўдзень ад Паставаў на беразе возера Доўжа. Вядома з пачатку XX стагоддзя ў Манькавіцкай воласці Вілейскага павета. Назва мае славянскае паходжанне, верагодна, ад беларускага слова «*параснік*» – «*маладыя парасці дрэвай або іншых раслін*». Магчыма, гэты славянскі тэрмін утварыўся ад фіна-угорскай асновы «*рас*» – «*гай, дробны лісцевы лес, малады бярэзіны*».

Паташніа – вёска за 23 км на захад ад Паставаў, за 11 км на паўночны ўсход ад Лынтупаў на беразе ракі Яновіцы. Назва адлюстроўвае занятак мясцовых жыхароў: *паташніа* – гэта месца, дзе выпальвалі *паташ* – рэчыва ў выглядзе белага зярністага парашку са шчолачнымі ўласцівасцямі, якое атрымліваецца з попелу. Тэрмін паходзіць ад «*potash*» (англ.; «*pot*» – «*гаршчок*» + «*ash(es)*» – «*попел*») – тэхнічная назва карбанату калію, які ўжываецца пры вытворчасці шкла, мыла, для фарбавання.

Паўкштэлы – вёска за 24 км на захад ад Паставаў, за 10 км на ўсход ад Лынтупаў каля ракі Яновіцы. Назва паходзіць ад прозвішча *Паўкштэла*, якое ўтварылася ад літоўскага «*paukstis*» – «*птушка*». У Пастаўскім раёне ёсць прозвішчы Паўкштэла, Паўштэла.

Паўлюгі – вёска за 31 км на паўночны ўсход ад Паставаў, за 14 км на поўнач ад Варапаева на беразе ракі Голбіца. Вядома з 1873 года ў Пастаўскай воласці Дзісенскага павета як уладанне Тызенгаўзаў. Назва патранімічная, паходзіць ад кананічнага хрысціянскага імя *Павел*, што з лацінскай мовы перакладаецца як «*малы, невялікі*». У дадзеным выпадку адбылася трансфармацыя імя: Павел – Паўла – Паўлюк – Паўлюга. Ад імя Павел на Пастаўшчыне ўтвораныя шмат прозвішчаў: Павалковіч, Павялковіч, Паўлаў, Паўленка, Паўловіч, Паўлоўскі, Паўлюк, Паўлюкоў, Паўлючэнка.

Пацкавічы – вёска за 17 км на паўднёвы ўсход ад Паставаў каля ракі Аржоўкі. Назва патранімічная, паходзіць ад прозвішча «*Пац*» – вядомага ў ВКЛ і Рэчы Паспалітай магнацкага роду, які валодаў вялікімі маёнткамі на абсягах сучаснай Беларусі. Некаторы час Пацам належалі Паставы, Манькавічы, Лучай. Верагодна, першажыхары вёскі нейкім чынам былі звязаныя з *Пацамі*, магчыма, служылі ў іх.

(Працяг будзе)

У тэатры «Зніч»

20 снежня тэатр аднаго актёра запрашае дзяцей на мнаспектакль «**Маленькі Анёлак**». Артыстка Раіса Астрадзінава ўвасобіць на сцэне Анёла- апекуна забытых жывёлаў і тых, з кім ён сустранецца пад час падарожжа, – жаўрука, пеўня, сабаку, малпу, жырафа і іншых няшчасных істотак. Тонкая паэтычная лірыка і дабрыйна прымусяць і дарослых адгукнуцца на жалбы «братоў нашых меншых».

А ўвечары запланаваны паэтычны мнаспектакль «**Прыпадаю да нябёс...**», у аснову якога пакладзены вершы Яўгеніі Янішчыц. У кожным творы паэтэсы закладзена душа, не пазначаная ні ў канкрэтным часе, ні ў дакладным месцы, шчыра адкрытая чалавеку. Выканаўца – заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Ларыса Горцава. Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Таццяны Карабкавай (скрыпка), Сяргея Сарокіна (гармонік), Дар'і Мязеж (цымбалы).

Дзіцячыя дзённыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, вечаровыя – а 19-й. Спектаклі адбываюцца ў тэатральной зале культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены ў Мінску. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне ў Мінску (017) 331-75-53.

Краскі прамінулага лета

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

Пачатак у № 1 за 2003 год)

Кучкі – адна з формаў укладкі снапоў пры сушцы ў полі. Звычайна састаўлялі снапы жыта, пшаніцы, лубіну, грэчкі, аўса, лёну (10–12 конусападобна расстаўленых снапоў, адзін насупраць другога). Часам скошаную грэчку не звязвалі ў снапы, а збіралі адразу ў кучкі або пакадалі ў пракопе. Пры гэтым верх спіскалі рукамі і атрымлівалася конусападобная форма.

Кушлянская сядзіба – помнік сядзібна-паркавай архітэктуры 2-й пал. XIX ст. Створаная ў в. Кушляны (Смаргонскага раёна). Гісторыя сядзібы ўзыходзіць да XVIII ст., калі ў 1749 г. маёнтак за 450 злотых набыў А. Багушэвіч (прапрадзед беларускага паэта Ф. Багушэвіча). Уключае сядзібны дом, парк эканамічнага тыпу, гаспадарчыя пабудовы, альтанку. З малых архітэктурных формаў засталася драўляная альтанка (паводле падання, яе збудаваў Багушэвіч з сябрамі ў памяць паўстання 1863–1864 гг.), народная назва «Распятая воля». Непадалёк ад сядзібы знаходзіцца камень Мацея Бурачка, усталяваны сялянамі ў гонар паэта ў пач. XX ст.

Кушлянская сядзіба (XIX ст.)

Да 1988 г. у сядзібным доме, дзе правёў апошнія гады жыцця паэт-дэмакрат Ф.К. Багушэвіч, знаходзілася Кушлянская сельская бібліятэка імя Багушэвіча. Дом захаваны дзякуючы шчыраму рупліўцу, захавальніку і вартаўніку сядзібы М. Ляпеху. Да 150-годдзя з дня нараджэння Ф. Багушэвіча рэалізаваны праект рэстаўрацыі сядзібы. У 1990 г. пад час святкавання ў будынку сядзібнага дома была адкрытая літаратурна-мастацкая кампазіцыя, прысвечаная творчасці паэта.

Кушнёрства – промысел па апрацоўцы аўчынаў і шкурак жывёлаў, пушных звяроў. Галоўнае месца займаў выраб аўчынаў для пашыву зімовага адзення – кажухоў, паўкажухоў, шапак. Апрацоўка шкурак упалываных пушных звяроў (зайца, вавёркі, лісы, куніцы, тхара і інш.) мела другароднае значэнне. Футры выкарыстоўваліся для шапак, каўняроў, абшыўкі кажуха.

Дубленне аўчынаў пачало практыкавацца з 1830-х гг., аднак пашырылася толькі ў канцы XIX ст. Нават у пач. XX ст. побач з дубленымі кажухамі светла-карычневага колеру шырока бытавалі белыя нядубленыя (ад намакання і вільгаці яны пры высыханні станавіліся цвёрдымі і ломкімі, таму сялянін паверх нядубленага кажуха надзяваў зімой суконную світу або палатняны «насоў»). У пач. XX ст. аўчыны пачалі фарбаваць хімічнымі рэчывамі ў карычневы ці чорны колеры.

Пасля 1917 г. вытворчасць бытавала як промысел хатні, а таксама арцеляў і дзяржаўных прадпрыемстваў. З канца 1920-х гг. створаная дзяржаўная футравая прамысловасць, дзе выкарыстоўваліся найлепшыя народныя традыцыі. У пасляваенны перыяд кушнёрскае рамяство прыйшло ў заняпад. У 1980-я гг. у Беларусі дзейнічаюць буйныя прадпрыемствы (у Віцебску, Бабруйску і інш.). У наш час у некаторых раёнах мясцовыя жыхары вырабляюць аўчыны і футры на асабісты патрэбы.

Кушнярый, аўчыннікі – рамеснікі, якія апрацоўваюць аўчыны і шкуркі пушных звяроў (гл. *Кушнёрства*).

МНС нагадвае:

- ❖ не пакідайце дзяцей без нагляду;
- ❖ будзьце асцярожныя з піратэхнічнымі вырабамі;
- ❖ прытрымлівайцеся правілаў пажарнай бяспекі.